

A szakválasztás indítékai a romológiát hallgatók körében*

Motivációk

A motivációk körében leginkább arra keresem a választ, hogy merről jönnek, merre tartanak az indítékok interjúalanyaimnál. Elsőként azt vizsgálom, hogy honnan jött az indíték a romológia szak választására. A romológia szak választására vonatkozóan a levelező tagozatosok esetében egyféle motívumot 4 fő, több motívumot 6 fő említett meg, míg a nappalisok köréből egyféle indítékot 2 fő, többféle indítékról 8 fő számolt be.

A levelezős hallgatók leggyakrabban jelenlegi munkájukhoz kötötték új tanulmányaik szükségességét (7 fő), néhányan korábbi tanulmányaikhoz kapcsolták a szak választását (4 fő), ezzel szoros összefüggésben az általuk korábban látogatott felsőoktatási intézményben tanító oktató hatását, a volt konzulens személyiségét 3 fő nevezte meg, a származás és/vagy az identitáserősítés 2 főnél játszott közre. A levelezős hallgatók körében fontos szempont továbbá a kollegiális viszonyból eredő hatások, 2–2 fő egyugyanazon munkahelyen dolgozott. Az érdeklődést és a kíváncsiságot ketten nevezték meg inspiráló erőként. A diplomaszerezést 2 fő tartotta kiemelkedően fontosnak. A nyelvtanulás 1 hallgatónál játszott közre. Az utatlat az elesettség, kizártsággal, megalázottsággal szemben 1 főnél volt fontos.

A nem roma származású levelezős hallgatók körében a romológia szakhoz vezető motívumokat (jelenlegi, ill. korábbi munkahely, kollegiális hatás, korábbi felsőfokú tanulmányok) az alábbi idézetekkel lehet megragadni:

„Én először pedagógusként dolgoztam, közhasznú pedagógusként, de a családsegítő szolgálatnál. Mint pedagógus hátrányos helyzetű gyerekeket korrepetáltunk [...] van nálunk a városban egy, mint szinte minden városban egy cigánytelep, kérte az ottani iskola, hogy mi menjünk ki mint pedagógusok, és korrepetáljunk gyerekeket. Na most ebben az iskolában a gyerekeknek több mint a 90 százaléka cigány volt. Kimentem a telepre, az iskolába, és valahogy sokkal jobban sült el, mint amire számítottam. Aztán, amikor az igazgatónőnk átvett a családsegítő szolgálatba, akkor mivel pedagógus végzettségem van, mondta, hogy azért kell valamit tanulnom, de addig is, mivel kötelező továbbképzések vannak a szociális meg a pedagógus szférában is, végezzek valami továbbképzést, tanfolyamot. Ő ki is nézett nekem egyet itt Pesten: szociális munka cigányokkal. Az nagyon bejött, nagyon érdekes volt. Utána ugye, hogy hova menjek továbbtanulni, jöhetett szociológia, szociálpolitika, pszichológia, és akkor véletlenül, tehát egyrészt az interneten láttam, hogy van romológia, meg akkor már tudtam, hogy ez érdekel. Ugyanúgy lapozgattam a felvételi tájékoztatót, láttam, hogy van romológia, Pécs, és akkor már biztos voltam benne, hogy oda fogok jönni.”

„Igazából egy éjszaka elég volt ahhoz, hogy őt [kolléga] meg lehessen győzni, aztán este tíztől másnap délig vagy nem tudom, meddig meg engem. Nem több, kb. 5 telefon volt az egész. [...] Nekem pedig, bár azt mondták egyesek, hogy nem túl célszerű evvel dicsekedni, de én annak idején Zsámbékra jártam főiskolára, és állítólag ugyan a [...] neve nem túl jól cseng a szakmában, én mégis azt gondolom, hogy rengeteget köszönhetek neki. Mert igazából ömellelte kezdtem el érezni azt, hogy tulajdonképpen mit is érzek én, amikor egy óvodai csoportban a gyerekekkel, mindenesetre cigány gyerekekkel foglalkozom. [...] Aztán erről is írtam a szakdolgozatomat”.

„Én foglalkozom négy kollégámmal matematikai tehetséggondozással alsó tagozatban. Mivel tanító az alapvégzettségem. Kidolgoztunk egy tesztet, ami alkalmas arra, hogy ma-

* A kutatás a PTE BTK romológia szakos alapképzésben és másoddiplomás képzésben részt vevő hallgatók között interjúk módszerrel folyt.

tematikai ismeretekkel nem rendelkező gyerekek, azt kitöltve, megmérhető, hogy van-e valamiféle érzékük, affinitásuk a matematikával kapcsolatban [...] észrevettem, hogy bár a mi iskolánkba járnak cigány tanulók, akik vállalják identitásukat, vagyis a szüleik vállalják az identitásukat, és mégsem jut be soha senki. [...] És akkor kezdtem el gondolkodni, hogy itt valami nem stimmel. [...] Akkor kezdtem el olvasni [...] cikkeit. [...] olvastam nagyon sok cikket ezzel kapcsolatban, hogy valószínűleg ott követjük el mi pedagógusok a hibát, hogy olyan tesztet állítunk össze, aminek az elolvasása egy másodikos kisgyerek számára nehéz, nemhogy egy olyan kisgyerek számára, aki életében nem találkozott tesztel és ilyen kifejezésekkel, ami abban van. Úgyhogy más alapokra helyeztük ezt a tehetség-kiválasztást, de maradt továbbra is a vizualitás, vizualitáson alapul most már jobbára ez a teszt-kiválasztás. Megmutattuk egy pszichológusnak [...] Most már elmondhatom, hogy vannak cigány gyerekek is a csoportban, és ők ugyanúgy töltötték ki a tesztet. Alapvetően ez kezdett el foglalkoztatni, hogy miért nem látom őket ezeken a szakkörökön.”

„... valószínűleg az adta meg, hogy velük dolgoztam nagyon sokat.”

„... kizárásos alapon gondoltam azt, hogy a romológia lenne az az egyetem, amire érdeklődésem is van, kedvvel megyek oda, és nem egy ilyen nyűg, kényszer. És nyilván, ez az előző életemmel is egy kicsit kapcsolódna, és remélem, hogy a következő években, azért ennek az eredményeit lehetne kamatoztatni.” „Gyakorlatilag, amikor én idejöttem nem feltétlenül egyébként a cigányság érdekelt, merthogy pontosan én ebben látom a végtelen liberálisságomat, hogy engem nem érdekel egyébként az, hogy valaki cigány, vagy örmény, vagy mongol vagy teljességgel mindegy, hanem én inkább azt nem szeretem, de ilyen zsigeri utálat van bennem az elesettséggel, a kitaszítottasággal, a megalázottsággal szemben.”

A roma származású levelezős hallgatók esetében a származás/identitáserősítés, a családi indíttatás, a korábbi felsőfokú tanulmányok, kíváncsiság, a cigány nyelv elsajátítása, fejlesztése, a jelenlegi munkakör, ill. a munkahelyváltás terve vezetett el a romológia szak választásához.

„Amit erre kell válaszolni az az, hogy én 40 éves koromban eljutottam arra a szintre, hogy azt gondoltam, hogy utána kéne menni a saját gyökereimnek, és netalántán ezzel majd egyszer csak foglalkozni. [...] Bennem igazából ez nagyon ambivalens. Egész életem erről szólt, azt hiszem. A saját hovatartozásomról is, meg egyáltalán arról, hogy így 40 évesen már lehet, hogy el kéne jutnom oda, hogy foglalkozni ezzel a területtel. A műsoron kívüli történet: egy véletlenszerű találkozás volt. Az unokatesóm ide jelentkezett, szállt meg nálunk is egy éjszakát, fűzte az agyamat, hogy akkor én is, és akkor én is az ...t [kolléga] és akkor így alakult.”

„... családi vonal meg a szakdolgozat, kíváncsiság, a nyelv. Ezek voltak inkább. [...] személye, ezt nem árt hangsúlyozni, ez még jobban megerősített.”

„Azért megyünk egyetemre, mert mi képviseljük a gyerekeket, szülőket, és hogy ott is otthonosak legyünk.”

„Jobban elfogadnak.” [Munkahelyen, gyerekek, szülők.]

Egyetlen személy volt a levelezős tagozatos interjúalanyok sorában, aki nem tudta meghatározni etnikai hovatartozását. Őt az alábbi motívumok vezették el a szak választásához:

„Én még a főiskolai tanulmányaim során a szociológia tanárom előadásain kaptam kedvet ehhez a témához, illetve a munkám során nekem erre szükségem van.”

A nappali tagozatosok esetében többféle motívum juttatta el a hallgatókat a szak választásához. Az egyetem előtti iskolai tapasztalatok 2 főnél, az egyetemi tapasztalatok, hatások (évfolyamtárs, romológia óra, másik szak) 3 főnél bírt fontossággal. Egy másik szak választása egy korábban megkezdett mellé 3 főnél volt inspiráló erő. A származás/identitáserősítés 4 főnél volt kiemelkedő jelentőségű. A korábbi munka, munkahelyi tapasztalatok egy emberre főre hatottak. Az egyetem szakpárban való elkezdéséhez 2 fő tartotta fontosnak a szak

felvételét. Családi hatást, az egyén fejlődés elősegítését, az érdeklődést, új lehetőségek, új emberek, új környezet, egy roma közösség megismerését 1–1 fő tartotta ható tényezőnek. 1 fő említette meg azt, hogy őt hívták is a romológia szakra. 2 egyetemista tett említést arról, hogy egy-egy oktató órája, személyisége is hozzájárult a szak választásához.

A nem roma származású nappali tagozatos diákok szakválasztáshoz hozzájáruló indítékok legfontosabb elemei, vonulatai (az egyetem előtti iskolai tapasztalatok, az egyetemi tapasztalatok, egy-egy oktató hatása, egy roma közösség megismerése, az egyéni fejlődés, egy másik szak választása egy korábban megkezdett mellé, a családi hatás) az alábbi interjúrészletekben összegezhetők:

„... nekem már valószínűleg általános iskolában is valamiféleképpen így a fejemben volt ez a dolog, hogy valami nem működik. Nekem is volt több roma osztálytársam, és láttam, hogy sokszor a többség kirekeszti őket. [...] Van egy évfolyamtársam, egy nagyon jó barátom, akinek az édesanyja félig-meddig roma származású, tehát ő egy nyolcadban roma, és amikor mi elsősben nézegettük a tanrendet, akkor láttuk, hogy van romológia specializáció, és teljesen lázba jöttünk, hogy hú, hát ezt nekünk mindenképpen, és muszáj. Miután én már szembesültem azzal, hogy a magyar szakkal túlzottan sok dolgot nem akarok kezdeni, akkor elkezdtem gondolkodni azon, hogy mi lehet az, ami esetleg még érdekelne, és pont ebben az időszakban jött a [...], és csinálta ezt az egészségre ható tényezők, nem tudom már pontosan, mi volt a kutatásának már a címe.”

„Én választottam azért, mert úgy éreztem, valaki valamit eltitkol előlem.”

[...] „Tapasztalataim szerint, én egy olyan közösségben ismertem meg a cigányokat, ahogy eddig még nem volt alkalmam egyszerűen.”

„Amikor én egyetemista lettem, szociálpolitikus, akkor nagyon elhivatott szociális munkásnak éreztem magam és cigány emberekkel akartam foglalkozni. Ennyire egyszerű volt a dolog. Azt gondoltam, úgy tehetem meg, ha minél szélesebb körű ismereteket szerzek. És ha már van egy ilyen lehetőség, akkor a gyakorlati tapasztalás mellett legyen ennek egy elméleti háttere is, és azért jelentkeztem ide.”

„Egy kicsit kacskaringós volt a dolog, mert magyar szakos vagyok, és egy specializációt végzek, az anyanyelvi nevelést (a MAN-os), része a nyelvészetnek, és ott volt egy olyan kurzus, amit a romológia tanszék hirdetett meg, a [...] tartotta. [...] Megtetszett, elvittek egy tanulmányi kirándulásra, még jobban megtetszett, és a magyar szak mellé mindenképpen kellett egy másik szak. [...] Akkor szakká vált a romológia. Hát, mondom akkor, ha föl lehet venni, akkor megpróbálok. Mert ebben éreztem azt, hogy tényleg sokoldalú, mindféle szociológia, néprajz, szóval, kicsit interdiszciplináris szaknak véltem.”

„Az én anyukám egy évvel korábban kezdte el, ő most diplomás levelezőn tanul szintén romológiát. [...] Tavaly láttam, hallottam, hogy neki miket kell tanulni és megtetszett [...] Együtt is tudunk tanulni, meg segítünk egymásnak.”

A roma származású nappali tagozatosok esetében a szak választáshoz vezető indítékok közül fontos volt a származás, az identitáserősítés, a korábbi munkahelyi tapasztalat, az egyetem szakpárban való elkezdése, végzése, a tudásvágy, az új lehetőségek, új környezet keresése.

„Most válaszolhatnám azt, hogy mivel roma vagyok és megjelent a romológia szak, úgy gondoltam, hogy be kell mennem. Ez is valahol igaz. A másik oldala, hogy hívtak is oda. [...] Én úgy gondoltam, hogy én mint, aki majd roma szakértő akar lenni és a saját népcsoportommal dolgozni, úgy gondoltam, hogy a romológia tanszék, ez a szak olyan tudást fog adni, olyan ismereteket, amiket fel tudok használni ahhoz, hogy a munkámat jobban tudjam végezni. Mind szűkebb, mind tágabb környezetemben.”

„... én akkor dolgoztam egy civil szervezetnél. Ez a ... kör, illetve ennek ... csoportja az állami gondozott cigány származású gyerekek. És mivel mondtam az előbb, hogy nem cigány környezetben nőttem fel, ezért nekem 2–3 évvel ezelőtt nagyon nagy problémát jelentett az, hogy főlvállaljam cigányságomat. Ennek lett végül egy végterméke, ennek a folyamatnak, hogy én főlvállaljam-e önmagamat azzal, hogy ide a romológiaira jelentkezem.”

„A történelem volt a fixebb. Az mellé kerestem mindenképpen valamit.” Motiváló esemény is hatott a szakválasztásra: „A volt osztálytársam, aki sajnos elég hamar kibukott, nem kibukott, inkább elment tőlünk második évben, és ez szerintem, nagy részben az osztálytársak hibája volt. Mivel rólam nem lehetett tudni a származásomat, meg hogy ide is, oda is tartozhatok éppenséggel, ezért hozzám talán nem mert jönni, meg nem is voltunk jóban, de engem azóta is bánt egy kicsit, hogy nem mentem oda hozzá. Talán nekem elmondhatta volna a problémáit, és akkor talán vagy itt van, vagy valahol érettségi után van.”

„Az az igazság, hogy egy tradicionális cigány családban élek, amióta megszülettem és egy olyan környezetben is. [...] önmagamtól is úgy láttam, hogy szeretném ezeket a dolgokat kutatni, a cigányság kultúráját, életét, hagyományait. [...] úgy gondoltam, hogy mindenképpen néprajzot szeretnék tanulni. Ez mellé pedig egy olyat szeretnék társítani, ami hasznos, és úgy gondoltam, amiben benne élek, az talán könnyebben fog menni, mind kutatás, mind más, de nemcsak azt szeretném ismerni, amiben én élek, hanem amiben más cigányok is”.

„Motiváció talán annyi volt, hogy tanulás, illetve újabb lehetőségek keresése, új emberek, környezet. Még tanulni akartam, és ez a romológia dolog... látok benne jövőt.”

Kalocsainé Sánta Hajnalka

A sásdi kistérség Európa küszöbén

Az Európa Unió ötfokozatú terület-beosztási rendszerének megfelelő magyar területi besorolás szerint nagyrégióink közötti iskolázottsági különbségek az alábbiak (az Oktatáskutató Intézet adatai alapján).

1. táblázat: A megfelelő korú népesség iskolázottsága (NUTS 2) 1996 (százalék)

Régiók	0 osztályt végzett	Legalább 8 osztály	Legalább középfiskola	Felsőfokú végzettségű
Közép-Magyarország	0,5	89,8	46,6	18,6
Észak-Magyarország	1,1	81,9	29,6	8,8
Észak-Alföld	1,2	80,9	27,4	8,8
Dél-Alföld	0,7	82,5	29,4	9,3
Dél-Dunántúl	0,9	84,0	29,8	10,0
Közép-Dunántúl	0,5	86,2	30,6	9,9
Nyugat-Dunántúl	0,4	86,2	34,2	10,1
Országos	0,7	85,2	34,7	12,1

Forrás: KSH Mikrocenzus 1996.

Három nehéz helyzetű régió különíthető el: Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország és Észak-Alföld, melyek problémákkal terhesek, hiszen az Európai Unió átlagától szinte mindenben elmaradó, támogatásra szoruló területek.¹ Az adatokból megállapítható a hátrányos helyzetű

¹ Radácsi Imre: Regionális oktatáspolitikai és területfejlesztés az Európai Unióban és Magyarországon. OKI. Bp., 2003.